

Думич Н. Б.,

здобувач, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ

Анотація. У статті досліджується інфляційний процес та розглядаються макроекономічні перетворення в перехідних економіках. У статті показано, що проблема подолання інфляції існує в багатьох країнах, а особливо в державах із трансформаційною економікою. Кожна країна використовує індивідуальні методи та шляхи вирішення цієї проблеми. Також у статті досліджуються таргетування інфляції (концепція монетарної політики, яка передбачає наявність трьох елементів: офіційного оголошення центральним банком кількісних цільових показників інфляції на визначений період та відповідальності за їх дотримання; законодавчого закріплення цінової стабільності; роз'яснення ідей монетарної влади населенню), і політика валютної ради (монетарний інститут, що фіксує курс національної валюти щодо іноземної, а випуск національної валюти повністю забезпечується запасами іноземної (резервної) валюти). Метою дослідження є аналіз державної політики регулювання інфляційних процесів у трансформаційних економіках та на основі дослідження надання рекомендацій щодо покращення макроекономічної ситуації в Україні. Результати дослідження можуть бути використані державними органами, що професійно здійснюють регулювання цін, Міністерством фінансів, державними статистичними органами.

Ключові слова: обмінний курс, процентна ставка, монетарна політика, таргетування інфляції, пропозиція грошей, індекс споживчих цін.

Dumych N. B.,

Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

STATE POLICY OF INFLATION PROCESSES REGULATION IN TRANSITIONAL ECONOMIES

Abstract. In this article the inflationary process and macroeconomic transformations in transitional economics are studied. The article reveals that the problem of inflation exists in many countries, especially in countries with transitional economies. Each country uses individual methods and solutions to solve this problem. Also, the article examines inflation targeting (the concept of monetary policy, which provides the official announcement by central bank a quantitative inflation target for a specified period and responsibility for its compliance), and currency board (monetary institution, fixing the exchange rate of national currency to foreign and responsible for the issue of national currency completely provided by foreign currency reserves). The purpose of this article is the analysis of national policies of inflation processes regulation in transitional economies, and based on that, making recommendations for improvement of the macroeconomic situation in Ukraine. The results of this study can be used by state bodies providing prices regulation, such as the Ministry of Finances, the state statistical agencies.

Keywords: exchange rate, fiscal policy, inflation targeting, inflationary expectations, interest rate, money supply, consumer price index.

Постановка проблеми. Обрання правильної дієвої валютно-курсової політики на початковому етапі ринкових перетворень є важливою основою подальших трансформацій у цьому напрямку. В цьому розділі проводиться детальний аналіз валютно-курсової політики кожної з досліджуваних держав, а також аналізується її зв'язок із загальноекономічною політикою держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інфляції свого часу займалися такі вчені: Дж. Локк, Дж. Лоу, Ж. Б. Сей, А. Сміт, Д. Рікардо, Г. Торнтон, Дж. С. Міль, Р. Оуен, Є. Бем-Баверк, К. Віксель, Г. Касель, У. Мітчел, Н. Тургенєв, Л. Радищев, К. Джевокс, А. Маршал, Дж. М. Кейнс, Дж. Р. Гікс, Д. Робінсон, Дж. Мід, М. Фрідман, Дж. Філіпс, Е. Фелпс, Дж. Тобін, Л. Валерас, Р. Лукас, А. Лейонхуфвуд.

Серед українських вчених можна виділити праці А. Гальчинського, В. Гесця, О. Мельника, М. Савлука. В умовах ринкової трансформації інфляцію аналізували Я. Корнаї, О. Тимченко, С. Фішер.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз державної політики регулювання інфляційних процесів у трансформаційних економіках та на основі дослідження надання рекомендацій щодо покращення макроекономічної ситуації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У період початкових ринкових трансформацій Східноєвропейські країни зберігали низькі курси національних валют, які відображали їх реальну ринкову купівельну спроможність і стимулювали експорт. У Польщі на початку 1992 р. був введений плаваючий

обмінний курс. Відносна економічна стабільність Угорщини, Польщі й Чехії забезпечує великий приплив іноземного капіталу, який став важливим джерелом фінансування структурних реформ [4, с. 151-153].

Валютний курс в усіх країнах із трансформаційною економікою, за винятком Угорщини, на початковій стадії реформ проходив однаковий шлях: спочатку різко знецінювався, а згодом зростав.

Країни ЦСЄ проводили політику завищеного валютного курсу, яка відповідала інтересам імпортерів. Це було насамперед пов'язано з тим, що імпорт є важливим джерелом сучасних технічних засобів, необхідних для модернізації виробництва.

В той же час послаблення конкурентоздатності та інфляційний тиск на національну валюту змусили багато країн відмовитися від політики штучного підтримання валютного курсу. Протягом 1993 р. угорський форинт був девальвований на 14,6%, польський злотий – на 8%, словацька крона – на 10%, чеська крона завищена на 20% [4, с. 89-91].

Період до впровадження євро у країнах ЦСЄ можна розділити на три етапи:

- ❖ перший період включає час до приєднання до ЄС, коли всі країни могли вільно обирати режим обмінного курсу, а отже незалежну монетарну політику. Це передбачало встановлення незалежності центрального банку та лібералізацію міжнародних фінансових потоків;

- ❖ другий період розпочався зі вступом до ЄС і закінчився після входження до Європейського Монетарного Союзу. Під час цього періоду країни перебували у режимі ERM II (згідно з яким дозволялося відхилення національної валюти від євро у межах $\pm 15\%$);

- ❖ третій період розпочався після вступу до Європейського Монетарного Союзу та системи ЄЦБ, що означає входження до єврозони на основі дотримання Маастрихтських критеріїв.

Стійка економічна ситуація у Польщі, Угорщині, Чехії, Словаччині та Словенії спостерігалася через те, що ці країни майже не зачепили фінансові кризи. Перевагою таких держав є їх здатність утримувати зовнішній борг під контролем [1, с. 92-94].

У довгостроковому періоді зменшення інфляції є важливою передумовою швидкого та збалансованого економічного зростання і сприяє прийняттю країни до ЄС.

Спільною характеристикою трансформаційних економік є їх перехід від фіксованого до плаваючого обмінного курсу в 1990-ті рр. І хоча інфляція зменшувалася у країнах ЦСЄ, все ж це не здійснювало достатнього впливу на національну валюту, що згодом призвело до проблем платіжного балансу, а це змусило відмовитися від режиму фіксованого обмінного курсу. Кероване плавання насамперед було запроваджене у Чехії (1997 р.), Словаччині та Польщі (1998 р.). Угорщина, не прийнявши повноцінного режиму вільного плавання, з 2001 р. почала використовувати коридор плавання з можливістю відхилення $\pm 15\%$. Потрібно враховувати, що особливістю трансформаційних економік є значний вплив на них зовнішніх шоків, а також податкових реформ та адміністративно керованих цін, що ускладнює передбачення зв'язку між грошовою пропозицією та рівнем цін [8, с. 380-410].

Польща і Чехія здійснили швидкий перехід до ТІ, а в Угорщині такий перехід відбувся поступово. В Угорщині спочатку форинт був прив'язаний до кошика валют, а згодом була прийнята повзуча прив'язка. Інфляція зменшилася з 30% у 1995 р. до 10% у 1999 р. У 2000 р. інфляція почала збільшуватися, що змусило зменшити відсоткові ставки і призвело до знецінення національної валюти. На відміну від ЧНБ, УНБ відразу почав таргетувати загальну інфляцію (ІСЦ) [8, с. 14-30].

Таким чином, дослідження досвіду країн світу, що перейшли на плаваючий режим валютного регулювання, свідчить про низку переваг, які притаманні досліджуваному валютному курсу. Зокрема, запровадження гнучкого режиму курсоутворення супроводжується позитивними зрушеннями в економічному розвитку країн; швидшим реагуванням економіки на зміни, що відбуваються у країні й за її межами; формуванням необхідних умов для розвитку фондового ринку та поширенням застосування фінансових інструментів; зниженням надходження короткострокового спекулятивного капіталу, що позначається на динаміці валютного курсу.

Однак з огляду на посилення валютного ризику в умовах волатильності обмінного курсу національної валюти прийняття рішення щодо переходу на новий режим валютного регулювання вимагає зваженого підходу з урахуванням можливих наслідків для економічного розвитку країни [6, с. 284].

Дуже важливим інструментом у боротьбі з інфляцією є макроекономічна політика, фінансова і монетарна, які повинні діяти узгоджено для досягнення поставлених цілей. Щодо деяких країн із трансформаційною економікою, які досліджуються, то вони обрали режим таргетування інфляції (ТІ) як найдієвіший елемент монетарної політики для подолання єдиної, наперед встановленої цілі, інфляції. Також досліджувані трансформаційні економіки використовували режим валютного правління (валютної ради (ВР)).

Завдяки цьому країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) успішно подолали інфляцію, що допомогло їм стати членами Європейського Союзу (ЄС). Іншим державам із трансформаційною економікою варто запозичувати досвід цих країн, адже економічна ситуація у цих державах (зокрема, в Україні) є подібною.

Найкращим механізмом забезпечення цінової стабільності у країнах із високою інфляцією є ТІ [7, с. 145-165].

ТІ використовують: Австралія, Бразилія, Велика Британія, Ізраїль, Іспанія, Канада, Колумбія, Корея, Мексика, Нова Зеландія, ПАР, Перу, Польща, Таїланд, Фінляндія, Чехія, Чилі, Швеція.

Основними причинами того, що країни не відмовляються від ТІ, є його гнучкість, прозорість та відповідальність, відсутність ефективних альтернативних режимів. Основними проблемами трансформаційних економік на шляху переходу до ТІ у трансформаційних економіках, на відміну від розвинутих країн, є важкий трансформаційний період, проблеми з передбаченням інфляції, доларизація і проблема кредитоспроможності [9, с. 18-26].

Запровадження режиму ТІ вимагає:

- ❖ наявності достатньої незалежності центрального банку в питаннях розробки монетарної політики, визначення кінцевих, проміжних, оперативних цілей та інструментів їх досягнення;

- ❖ необхідності встановлення перед центральним банком лише однієї цілі – цінової стабільності, і, як правило, це визначено нормативним актом, який регламентує діяльність центрального банку;
- ❖ необхідності аналізу результатів впливу інструментів монетарної політики [6, с. 185];
- ❖ наявності розвинутої системи комунікацій центрального банку.

Репорт про інфляцію повинен бути основним документом для зв'язку з суспільством. Цей документ має містити інформацію про монетарну ситуацію (процентні ставки, обмінний курс), сукупний попит і обсяг виробництва (внутрішній попит, чистий зовнішній попит, виробництво), ринок робочої сили (безробіття, зайнятість, зарплата і продуктивність праці), платіжний баланс (поточний рахунок, рахунок капіталу і фінансовий рахунок), імпорتنі ціни, ціни виробників промислової продукції, інфляцію (поточний рівень інфляції та досягнення інфляційного таргету), макроекономічні передбачення [10, с. 169-172].

Прозорість та відкритість також є обов'язковими елементами ТІ. Прозорістю є демонстрація широкій громадськості цілей та стратегій національного банку. Існує два види прозорості: інституційна (досліджують С. В. Ейджфінгер та П. М. Гераатс) та поведінкова (А. Халдан та В. Реед). Інституційна прозорість передбачає розкриття інформації центральним банком, яка стосується основної мети, через оприлюднення офіційних документів. Поведінкова передбачає адекватне сприйняття економічними агентами монетарної політики, через визначення впливу політики на ринкові процентні ставки [1, с. 92-94].

Загалом, як показує досвід, застосування центральним банком “базової” інфляції як таргету можливе протягом певного перехідного періоду. Яскравим прикладом такого підходу є, наприклад, Чехія, де спочатку (в період 1997-2001 рр.) було введено таргетування індексу “базової” інфляції, який не враховував близько 18% від ІСЦ. Починаючи з 2002 р., як таргет було введено ІСЦ. Другим прикладом використання “базової” інфляції на початковому етапі є Нова Зеландія [6, с. 194].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, обрання правильної дієвої макроекономічної політики на початковому етапі ринкових перетворень є важливою основою подальших трансформацій у цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веріга Г. В. Механізм валютного курсоутворення в системі таргетування інфляції на основі кошика валют / Г. В. Веріга // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2014. – Вип. 38. – С. 85-94.
2. Гальчинський А. Макроекономічні та монетарні передумови політики зростання / Гальчинський А. // Вісник НБУ. – 2004. – № 8. – С. 6-8.
3. Голубцова М. Реформування сфери державних фінансів країн Центральної та Східної Європи / Голубцова М. // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 4. – С. 16-20.
4. Іванов В. В. Міжнародний досвід інфляційного таргетування: модель успіху для України / В. В. Іванов, В. І. Міщенко, О. К. Малютін // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 414-425.
5. Індекс споживчих цін та виробників промислової продукції в Україні у 1991-2008 р. // Вісник НБУ. – 2016. – № 2. – С. 63-64.
6. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / [за ред. В. С. Стельмаха]. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.
7. Ahmed M. Khalid P. Is Inflation Targeting the Best Policy Choice for Emerging Economies? // SBP-Research Bulletin. – 2006. – Vol. 2, № 1. – P. 145-165.
8. Jonas J., Mishkin F. S. Inflation Targeting in Transition Economies: Experience and Prospects // NBER Working Paper Series. – 2014. – № 4. – P. 353-422.
9. Moinuddin Choice of Monetary Policy Regime: Should the SBP Adopt Inflation Targeting? // SBP Research Bulletin. – 2009. – №1. – Vol. 5. – P. 1-30.
10. Nerlich C. Exchange rate strategies of EU accession countries: Does exchange rate policy matter? // European Central Bank. – 2002. – № 5. – P. 1-26.
11. Stavárek D. ERM II: Potential source of instability in the new EU-member countries // IMF Working Paper. – 2002. – № 5. – P. 167-175.

REFERENCES

1. Veriha, H. V. (2014), Mekhanizm valyutnoho kursoutvorenniya v systemi tarhetuvannya inflyatsiyi na osnovi koshyka valyut, *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivs'koyi systemy Ukrayiny*, vyp. 38, s. 85-94.
2. Hal'chyns'kyy A. (2004), Makroekonomichni ta monetarni peredumovy polityky zrostannya, *Visnyk NBU*, №8, s. 6-8.
3. Holubtsova M. (2002), Reformuvannya sfery derzhavnykh finansiv krayin Tsentral'noyi ta Skhidnoyi Yevropy, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, №4, s. 16-20.
4. Ivanov, V. V. Mishchenko, V. I. and Malyutin, O. K. (2015), Mizhnarodnyy dosvid inflyatsiynoho tarhetuvannya: model' uspihu dlya Ukrayiny, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, № 4, s. 414-425.
5. Indeks spozhyvchykh tsin ta vyrobnykiv promyslovoyi produktsiyi v Ukrayini u 1991-2008 r. (2016), *Visnyk NBU*, №2, s. 63-64.
6. *Monetarna polityka Natsional'noho banku Ukrayiny: suchasnyy stan ta perspektyvy zmin*, za red. V. S. Stel'makha (2009), Tsentr naukovykh doslidzhen' Natsional'noho banku Ukrayiny, UBS NBU, K., 404 s.
7. Ahmed M. Khalid P. Is (2006), Inflation Targeting the Best Policy Choice for Emerging Economies?, *SBP-Research Bulletin*, vol. 2, № 1, p. 145-165.
8. Jonas J. and Mishkin F. S. (2014), Inflation Targeting in Transition Economies: Experience and Prospects, *NBER Working Paper Series*, № 4, p. 353-422.
9. Moinuddin Choice of Monetary Policy Regime: Should the SBP Adopt Inflation Targeting? (2009), *SBP Research Bulletin*, №1, vol. 5, p. 1-30.
10. Nerlich C. (2002), Exchange rate strategies of EU accession countries: Does exchange rate policy matter?, *European Central Bank*, № 5, p. 1-26.
11. Stavárek D. (2002), ERM II: Potential source of instability in the new EU-member countries, *IMF Working Paper*, № 5, p. 167-175.